

Nhìn lại di sản Trần Nhân Tông từ những góc tiếp cận mới

ISSN: 2734-9195 10:07 25/08/2026

Thông qua Hội thảo, Viện tiếp tục khẳng định vai trò tiên phong trong nghiên cứu, bảo tồn, diễn giải và lan tỏa các giá trị tư tưởng, văn hóa và nhân văn của Trần Nhân Tông, phục vụ sự phát triển bền vững của đất nước trong thời đại mới.

Ngày 24/8/2026 – Viện Trần Nhân Tông, Đại học Quốc gia Hà Nội đã tổ chức Lễ kỷ niệm 10 năm thành lập (2016 – 2026), Tổ chức Hội thảo khoa học “Trần Nhân Tông – Những góc nhìn mới và giá trị thời đại”, quy tụ đông đảo nhà khoa học, chuyên gia, giảng viên và nhà nghiên cứu trong và ngoài nước.

Khu vực tham quan tại Hội thảo

1. Một thập niên định hình bản sắc học thuật

Mở đầu chương trình, các đại biểu cùng theo dõi phần văn nghệ chào mừng và video giới thiệu chặng đường mười năm của Viện, với ba nhiệm vụ cốt lõi được xác định ngay từ ngày đầu thành lập: (1) nghiên cứu di sản - giá trị văn hóa và sự nghiệp của Trần Nhân Tông cùng tư tưởng, văn hóa thời Trần; (2) tư vấn

chính sách về bảo tồn, phát triển và phát huy các giá trị văn hóa Trần Nhân Tông và văn hóa truyền thống dân tộc; (3) tổ chức đào tạo, bồi dưỡng nguồn nhân lực trình độ cao trong lĩnh vực Phật học và các chuyên ngành liên quan.

Trong phần giới thiệu tại Lễ kỷ niệm, **ThS. Lê Tuấn Hùng** – *Giám đốc Trung tâm Di sản và Tư liệu Phật giáo, Viện Trần Nhân Tông* đã điểm lại thân thế, sự nghiệp của Trần Nhân Tông và lý do ra đời của Viện. Sau mười năm hoạt động, Viện đã đạt được những kết quả đáng ghi nhận: định hình hướng nghiên cứu và bản sắc học thuật trong các lĩnh vực về Trần Nhân Tông, Phật giáo Việt Nam, Tam giáo và văn hóa phương Đông; đồng thời triển khai đồng bộ các hoạt động đào tạo, nghiên cứu, hợp tác học thuật, từng bước phát huy vai trò tư vấn chính sách trong lĩnh vực văn hóa và phát triển bền vững.

2. Sự đồng hành giữa Viện và Giáo hội

Phát biểu tại buổi lễ, **PGS.TS. Đào Thanh Trường** – *Phó Giám đốc Đại học Quốc gia Hà Nội* nhấn mạnh: “Trên chặng đường 10 năm hình thành và phát triển, Viện Trần Nhân Tông luôn trân trọng sự đồng hành và gắn bó của Giáo hội Phật giáo Việt Nam. Từ những ngày đầu thành lập cho đến hôm nay, Viện và Giáo hội luôn cùng chung một mối quan tâm, đó là nghiên cứu, gìn giữ và làm sáng tỏ những giá trị tư tưởng văn hóa, tinh thần Trần Nhân Tông và Thiền phái Trúc Lâm.”

Về phía Giáo hội, **Hòa thượng Thích Thanh Nhiễu** – *Phó Chủ tịch Thường trực - Hội đồng Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam* chia sẻ: “Trong 10 năm qua, Giáo hội Phật giáo Việt Nam trân trọng, ghi nhận những cố gắng của Viện trên các phương diện như nghiên cứu, đào tạo và công tác xã hội.”

Hòa thượng Thích Thanh Nhiễu

Nhân dịp này, **TS. Phạm Tiến Dũng** – Trưởng phòng Hành chính Tổng hợp, thay mặt Ban lãnh đạo Viện đã trao tặng Kỷ niệm chương “*Vì sự nghiệp phát triển Viện Trần Nhân Tông – Đại học Quốc gia Hà Nội*” cho 5 tập thể và 33 cá nhân có nhiều đóng góp cho sự phát triển của Viện.

Viện Trần Nhân Tông trao tặng Kỷ niệm chương “*Vì sự nghiệp phát triển của Viện*” cho các cá nhân tiêu biểu. Ảnh: ND

3. Hội thảo khoa học: Trần Nhân Tông – Những góc nhìn mới và giá trị thời đại

Tiếp nối Lễ kỷ niệm, Hội thảo khoa học “*Trần Nhân Tông – Những góc nhìn mới và giá trị thời đại*” chính thức khai mạc. Đây là một trong những hoạt động trọng điểm trong chuỗi sự kiện chào mừng dấu mốc 10 năm hình thành và phát triển của Viện, đồng thời là diễn đàn học thuật để các nhà nghiên cứu cùng trao đổi những kết quả mới, góp phần làm sáng tỏ giá trị lịch sử, tư tưởng, văn hóa và nhân văn của vị Hoàng đế – Phật hoàng kiệt xuất trong bối cảnh đương đại.

Ban Chủ trì hội thảo. Ảnh: ND

Thay mặt Ban tổ chức trình bày Báo cáo đề dẫn, **GS.TSKH. Vũ Minh Giang** – Phó Chủ tịch Hội Khoa học Lịch sử Việt Nam, Chủ tịch Hội đồng Khoa học và Đào tạo Viện Trần Nhân Tông, Đại học Quốc gia Hà Nội khẳng định Trần Nhân Tông là nhân vật hội tụ nhiều đỉnh cao tài năng và phẩm chất, để lại những giá trị lưu giữ ngàn đời. Ngài không chỉ là một vị vua, mà còn là nhà chính trị kiệt xuất, nhà quân sự lỗi lạc, nhà ngoại giao xuất sắc, nhà tư tưởng lớn và là người sáng lập Thiền phái Trúc Lâm – dòng Thiền đậm chất bản sắc dân tộc Việt Nam. Theo GS.TSKH. Vũ Minh Giang, tiếp nối thành công của các hội thảo trước và nhân dấu mốc 10 năm thành lập Viện, đây là thời điểm ý nghĩa để mở ra một diễn đàn học thuật chuyên sâu, nơi các nhà nghiên cứu trong và ngoài nước cùng đánh giá, làm sáng tỏ những khía cạnh chưa được nhìn nhận thật đầy đủ về Phật hoàng Trần Nhân Tông, để di sản của Ngài tiếp tục được tỏa sáng.

Các nội dung thảo luận tập trung vào nhiều vấn đề có ý nghĩa lý luận và thực tiễn: những góc nhìn mới về cuộc đời và sự nghiệp của Trần Nhân Tông; tư tưởng, văn hóa Trần Nhân Tông và Phật giáo Trúc Lâm; di sản của Trần Nhân Tông trong mối tương quan với Tam giáo và văn hóa Việt Nam; các phương pháp, cách tiếp cận mới trong nghiên cứu; cũng như tầm vóc và giá trị thời đại của di sản Trần Nhân Tông.

Những tham luận tiêu biểu

Có tới hơn 40 tham luận được gửi tới và dưới đây chỉ là một trong số các cách tiếp cận đáng chú ý được nêu ra trong Hội thảo:

GS.TS. Nguyễn Văn Kim (Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội) với tham luận **“Về ba giá trị đặc sắc của Phật giáo**

Trúc Lâm” đã phân tích ba đặc trưng, cũng là ba giá trị tiêu biểu của dòng Thiền này.

Thứ nhất là tinh thần hòa hợp với thiên nhiên, thuận theo lẽ tự nhiên được soi chiếu từ quan niệm bản thể, mối quan hệ giữa tâm và Phật của Tuệ Trung Thượng Sĩ cho tới triết lý “Cư trần lạc đạo” của Trần Nhân Tông. Thứ hai là tinh thần “Hòa quang đồng trần” trong nhận thức và hành động, khi Phật giáo thời Trần gắn bó mật thiết với vận mệnh dân tộc nhưng không trở thành hệ tư tưởng độc tôn mà hòa mình vào dòng chảy văn hóa Việt. Thứ ba là sự hòa đồng Tam giáo và tín ngưỡng dân gian, thể hiện tinh thần khoan dung và tự do lựa chọn khuynh hướng tư tưởng của xã hội thời Trần. Tác giả nhận định Phật giáo Trúc Lâm Yên Tử đã chuyển hóa thành công một trong những triết lý căn bản của Phật giáo từ “Vô vi xuất thế” sang “Nhập thế hữu vi”, trở thành tinh hoa của Thiền Việt.

TS. Mai Thị Thơm (Phòng Kinh điển và Triết học Phật giáo, Viện Trần Nhân Tông) trình bày tham luận **“Bồ tát giới trong sự nghiệp kiến tạo tân giá trị cho đương thời và hậu thế của Sơ tổ Trần Nhân Tông”**. Dựa trên các nguồn tư liệu như Thánh đăng ngữ lục, văn bia Thanh Mai viên thông tháp và Đại Việt sử ký toàn thư, tác giả khảo cứu tiến trình truyền thụ Bồ tát giới qua ba giai đoạn: thời Sơ tổ Trần Nhân Tông, thời Nhị tổ Pháp Loa trong Thiền phái Trúc Lâm đời Trần, và thời Lê Trung Hưng với Thiền phái Trúc Lâm – Lâm Tế. Nghiên cứu chỉ ra rằng Bồ tát giới được Sơ tổ đích thân truyền thụ từ thượng tăng cho Hoàng đế Trần Anh Tông cùng vương công bách quan rồi lan tỏa tới bách dân, trở thành nền tảng chính danh cho sự hiện hữu của Thiền phái Trúc Lâm với tư cách một quốc gia phái, gắn kết Đạo pháp với Dân tộc.

HT.TS. Thích Thông Thiền (Giám đốc Trung tâm Nghiên cứu và Ứng dụng Thiền học Bắc truyền) mang đến tham luận “Tinh thần ‘Phản quan tự kỷ’ qua thi ca của Sơ tổ Trúc Lâm”. Khảo sát các tác phẩm tiêu biểu như Cư trần lạc đạo phú, Đặc thú lâm tuyên thành đạo ca, Sơn phòng mạn hứng, Đề Cổ Châu hương thôn tự, tác giả khẳng định thi ca Trần Nhân Tông phần lớn không nhằm biểu hiện cảm xúc cá nhân mà là phương tiện khai thị con đường tu chứng. “Phản quan tự kỷ” – quay lại soi sáng chính mình được xem là hạt nhân của Thiền Trúc Lâm, là nền tảng của tư tưởng “Cư trần lạc đạo” và là phương pháp tu tập không lệ thuộc địa điểm, thời gian hay nghi thức, phù hợp với mọi tầng lớp. Tham luận cũng đề cập giá trị đương đại của tư tưởng này trong việc xây dựng năng lực tự nhận thức, chuyển hóa khủng hoảng tinh thần, phát triển văn hóa đối thoại và khẳng định bản sắc tư tưởng Việt Nam trong bối cảnh toàn cầu hóa.

4. Trần Nhân Tông học

Kết luận Hội thảo, **PGS.TS. Nguyễn Kim Sơn** – Phó Trưởng ban Chính sách, Chiến lược Trung ương, Chủ tịch Hội đồng Định hướng hỗ trợ phát triển Viện Trần Nhân Tông nhận định: nếu xét theo ý tưởng thúc đẩy một lĩnh vực “Trần Nhân Tông học” thì công việc mới chỉ bắt đầu. Theo ông, các công trình nghiên cứu thời gian qua còn khá lẻ tẻ, chưa tạo được đột phá.

Từ đó, ông đề xuất ba hướng đi. Trước hết, cần đặt sự nghiệp của Thiền phái Trúc Lâm trong tầm nhìn khu vực và thế giới, đối sánh giá trị của Phật giáo Việt Nam với các thành tựu lớn của Phật giáo Đông Á để nhận diện rõ hơn những nét riêng. Tiếp đó, nghiên cứu Trần Nhân Tông cần được đặt trong mối quan hệ với dòng tộc và vương triều Trần, nhằm lý giải những giá trị đặc biệt được tạo dựng trong một triều đại vừa có võ công hiển hách, vừa sản sinh những nhân vật tầm vóc lớn về tư tưởng, văn hóa. Cuối cùng là đổi mới phương pháp: *“Để Trần Nhân Tông học phát triển, chúng ta phải làm mới lại tất cả từ tư duy, tầm nhìn cho đến kỹ thuật. Trong giai đoạn mới, không thể không đi theo con đường hiện đại: số hóa tư liệu, khai thác dữ liệu và áp dụng các phương pháp mới để thay đổi chất lượng nghiên cứu”*, ông nhấn mạnh, đồng thời lưu ý cần xây dựng tinh thần đối thoại học thuật cởi mở, mạnh dạn tiếp cận những vấn đề mới.

Hướng tới năm 2030

Được thành lập ngày 1/9/2016, Viện Trần Nhân Tông là đơn vị trực thuộc Đại học Quốc gia Hà Nội, có chức năng nghiên cứu, đào tạo và phát huy các giá trị tư tưởng, văn hóa, tôn giáo dân tộc, trọng tâm là Trần Nhân Tông và Phật giáo Trúc Lâm. Sau mười năm, đây là đơn vị đầu tiên và duy nhất trong hệ thống giáo dục quốc dân xây dựng và triển khai chương trình đào tạo Tiến sĩ Phật học. Tính đến năm 2026, Viện có 38 nghiên cứu sinh, trong đó 7 người đã bảo vệ thành công luận án.

Viện đặt mục tiêu đến năm 2030 trở thành viện nghiên cứu xuất sắc về Phật học, Trần Nhân Tông và Phật giáo Trúc Lâm theo hướng tinh gọn, liên ngành, tự chủ, gắn kết nghiên cứu – đào tạo – chuyển giao tri thức. Cùng với đó là quốc tế hóa chương trình đào tạo Tiến sĩ Phật học, thu hút học giả và nghiên cứu sinh quốc tế, xây dựng đội ngũ khoa học trẻ và phát triển mô hình viện nghiên cứu số. Một nhiệm vụ trọng tâm khác là đẩy nhanh xây dựng trụ sở Viện tại Hòa Lạc và cơ sở thực hành, trải nghiệm văn hóa tại Đông Triều, Quảng Ninh tạo không gian kết nối giữa nghiên cứu, đào tạo, di sản và đời sống văn hóa.

Thông qua Hội thảo, Viện tiếp tục khẳng định vai trò tiên phong trong nghiên cứu, bảo tồn, diễn giải và lan tỏa các giá trị tư tưởng, văn hóa và nhân văn của Trần Nhân Tông, phục vụ sự phát triển bền vững của đất nước trong thời đại mới.

Ảnh: Báo Giác Ngộ

Ảnh: Báo Giác Ngộ

Tuấn Minh